

การแสวงหาข้อเท็จจริง โดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี สิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม The use Inquisitorial System in the Trial in Environment Cases of The Courts of Justice

ประเสริฐ สิทธินาวล*

■ บทคัดย่อ

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีศาลพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งพิจารณาคดีโดยใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริง ตามระบบไต่สวน และศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริง ตามระบบกล่าวหา อันสามารถตัดสินและดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายได้โดยตรง ทั้งนี้ คดีสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ และอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของโลกด้วย บางเรื่องอาจไม่สามารถพิจารณาได้จากพยานบุคคลหรือพยานเอกสารเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ต้องประจักษ์ด้วยสายตาตนเองหรือต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ปัญหาสภาพน้ำเน่าเสีย ปัญหาเรื่องกลิ่นรบกวน เป็นต้น เพื่อมิให้เกิดความสงสัยในความบริสุทธิ์และความผิดของผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาคดีในชั้นศาลยุติธรรมนั้น เราจึงควรใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริง ด้วยการนำระบบไต่สวนมาใช้แทนระบบกล่าวหาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นพิเศษ แตกต่างจากบทกฎหมายทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สาธารณะและในขณะเดียวกัน ก็ยังคงให้ความสำคัญแก่ปัจเจกชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ระบบไต่สวน, การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม, คดีสิ่งแวดล้อม

* รองอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว จังหวัดเถลิง

■ Abstract

Present Thailand has special direct environmental courts. The first is the Administrative Environmental Investigation Agency which uses the inquisitorial system to seek facts and evidence. The second one is The Court of Justice Environmental Investigation Agency which uses accusatorial system. Which can be directly judge and proceed the legal process. Environment case is a matter of public benefit and it may be impact ecosystem of the world. Some cases may not be considered the evidence from only witnesses or documents but that is to prove by themselves or prove by experts scientifically, such as water pollution problems, odors problems, etc. To prevent doubt on the innocence and guilt of the accused of the trial in the High Court of Justice, we should use the inquisitorial system instead of accusatorial system currently in use. This is to ensure public benefit interest and also provide fairness to the individual according to the spirit of environmental laws.

Keywords: Inquisitorial System, The Trial of Environment Cases, Environment Cases

■ บทนำ

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ในแบบลายลักษณ์อักษรของ

กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) และใช้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) ต่อมาได้มีการจัดตั้งศาลปกครอง (Administrative Court) ขึ้นในประเทศไทยโดยใช้กระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยมีพื้นฐานจากคดีที่ขึ้นสู่ศาลปกครองเป็นเรื่องของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีข้อพิพาทกับเอกชน ซึ่งศาลจะใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคู่ความในคดี ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ครบถ้วน โดยมีสิทธิเรียกพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานทางปกครองที่พิพาทรวมทั้งหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งยากแก่การนำมาพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากเอกชนอาจถูกปิดกั้นข้อมูลหรือไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นคู่กรณีกับตนที่มีอำนาจเหนือกว่า และแก้ไขข้อบกพร่องของทนายความซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงขาดความรู้และประสบการณ์ที่เข้าใจถึงกระบวนการบริหารงานภายในหน่วยงานรัฐในการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีในชั้นศาล ทั้งสามารถเรียกพยานบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำซึ่งปกติจะไม่ให้ความร่วมมือในการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาเพราะไม่ต้องการได้รับผลกระทบกับตน ซึ่งแตกต่างจากระบบกล่าวหาของศาลยุติธรรม (Court of Justice) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ผู้พิพากษาจะไม่มีบทบาทหลักในกระบวนการพิจารณา เนื่องจาก

การดำเนินคดีในศาลยุติธรรมจะเป็นเรื่องของคู่ความเป็นสำคัญ ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลางนั่งรับฟังข้อเท็จจริงจากคู่กรณีที่น่าเสนอเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาเท่านั้นจะไม่ลงไปยุ่งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของคู่ความ ไม่มีอำนาจสอบถามถึงข้อสงสัยหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยตนเอง เนื่องจากจักก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม อันเป็นการเข้าข้างคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ และถือเป็นการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนที่คู่ความเสนอเข้ามาในคดี เพราะการวินิจฉัยชี้ขาดของผู้พิพากษา ก็จะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาลเท่านั้น เนื่องจากลักษณะของคดีระบบกล่าวหาในศาลยุติธรรมจะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความนั่นเอง ซึ่งระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นี้ มีความเหมาะสมสำหรับกรณีพิพาทกันระหว่างเอกชน (ราษฎร) กับเอกชน (ราษฎร) ด้วยกันเอง เพราะมีฐานะเท่าเทียมกันและรัฐไม่มีประโยชน์ได้เสียในคดีพิพาทระหว่างเอกชนดังกล่าว แต่เมื่อเป็นกรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐกับเอกชน และกรณีเอกชน (นิติบุคคล) ซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะกับเอกชน (ราษฎร) นั้น ฐานะความต่างกันของสถานะบุคคลย่อมไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งโอกาสที่ราษฎรหรือเอกชนจะชนะคดีจึงเป็นไปได้ยาก รัฐจึงต้องเข้ามาพิทักษ์ปกป้องประโยชน์สาธารณะแทนราษฎรหรือเอกชนที่ได้รับความเสียหาย เพื่อความสงบสุขของสังคม¹

จากที่มาของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้เราเห็นหลักการสำคัญที่ว่าเมื่อใดที่คู่ความหรือคู่กรณีมีสถานะเท่าเทียมกันแล้ว การใช้ระบบกล่าวหาจะเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย แต่หากเมื่อใดที่คู่กรณีหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีสถานะไม่เท่าเทียมกันแล้ว การใช้ระบบไต่สวนย่อมจะเหมาะสม และเป็นธรรมแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ในสถานะเสียเปรียบ อย่างกรณีพิพาทระหว่างราษฎรหรือเอกชนกับรัฐหรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพราะพยานหลักฐานต่าง ๆ มักจะอยู่ในการครอบครองของฝ่ายรัฐหรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอันเป็นประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนใหญ่ อย่างกรณีเหตุน้ำมันรั่วจากท่อส่งน้ำมันดิบของบริษัทพีทีทีโกลบอลเคมีคอล จำกัด (มหาชน) หรือ PTTGC ในเครือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท : PTT PUBLIC COMPANY LIMITED : PTT ; เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีรายได้สูงสุดของไทย) กลางทะเลอ่าวไทย จังหวัดระยอง² ซึ่งเป็นการยากที่ฝ่ายราษฎรจะนำสืบหรืออ้างพยานหลักฐานตามระบบกล่าวหาที่มีหลักว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นนำสืบ” และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

¹ หยุต แสงอุทัย, (4 สิงหาคม 2549), “บทความเกี่ยวกับระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน,” บทบันทึก, (ฉบับที่ 12), 339.

² ศรีสุวรรณ จรรยา, (29 กรกฎาคม 2556), น้ำมันรั่วอ่าวไทย, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.prachatai.com/journal/2013/07/47896>

ในทางแพ่งคู่ความที่มีทุนทรัพย์จะได้เปรียบคู่ความที่ด้อยทุนทรัพย์ในการรวบรวมพยานหลักฐานพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตน โดยโจทก์มีภาระการพิสูจน์พยานหลักฐาน (prima facie evidence) ด้วยการนำสืบพิสูจน์ถึงการจงใจหรือประมาทเลินเล่อในทางสิ่งแวดล้อม แต่ในบางกรณีโจทก์ไม่มีทางสืบได้เนื่องด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการประมาทหรือจงใจนั้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยฝ่ายเดียว ถ้าจะให้โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบ โจทก์จะมีความยากลำบากในการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวทางฝ่ายจำเลยจะมีพยานหลักฐานมากกว่าและจำเลยจะทราบข้อเท็จจริงดีกว่าโจทก์ โจทก์ก็จะต้องแพคดี เช่นกรณีโจทก์ได้รับความเสียหายจากการปล่อยควันพิษของโรงงานจำเลย โจทก์เองไม่มีทางทราบได้เลยว่าการทำงานในโรงงานของจำเลยเป็นอย่างไร จำเลยย่อมทราบเองเพียงฝ่ายเดียวว่าตนทำอะไรไปบ้าง ในเมื่อข้อเท็จจริงอันหนึ่งอยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว ย่อมไม่เป็นธรรมที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีหน้าที่นำสืบเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งฝ่ายนั้นจะต้องประสบความยากลำบากหรืออาจเป็นการพันวิสัยที่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำของจำเลยในความสัมพันธ์กับผลเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งที่สังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายก็ตาม ซึ่งโอกาสที่ราษฎรหรือเอกชนจะชนะคดีจึงเป็นไปได้ยาก โดยตามระบบไต่สวน ดังเช่นของศาลปกครอง (ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อม) และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัว

เป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหาของศาลยุติธรรม (ศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อม) แต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ศาลปกครอง (ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อม) และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง โดยมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจนเป็นที่ยุติหรือสิ้นสงสัยแล้วจึงพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งผิดกับในระบบกล่าวหาที่ศาลยุติธรรม (ศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อม) มีบทบาทน้อยมากเพราะต้องวางตัวเป็นกลาง ซึ่งโดยที่ระบบไต่สวนเน้นในเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การแสวงหาพยาน หลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นในศาลปกครองและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีความยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหา เนื่องจากศาลไม่จำเป็นต้องผูกพันรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความหรือคู่กรณียกขึ้นกล่าวอ้างในคำฟ้องหรือคำให้การและพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น นอกจากนั้นศาลยังสามารถนำบุคคลหรือองค์กรภายนอกที่ไม่ใช่คู่ความมาเสนอความเห็นทางวิชาการขึ้นศาลได้โดยตรง และศาลนำไปประกอบคำวินิจฉัยได้

2. วิเคราะห์การนำวิธีแสวงหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวนมาใช้ในคดีอาญาและคดีแพ่งของศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม

การแสวงหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวน (Inquisitorial System) สามารถเทียบเคียงได้กับวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครอง โดย

ศาลปกครอง (Administrative court) มองว่า³ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil law system) ซึ่งประเทศเหล่านี้มองว่าการดำเนินคดีแพ่งในศาลยุติธรรมซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนสองฝ่าย ผู้พิพากษาไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมียบทบาทในคดีมากไปกว่าการกำกับดูแลกระบวนการพิจารณาระหว่างคู่ความให้เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากรัฐไม่มีประโยชน์ได้เสียในคดีแพ่งระหว่างเอกชนดังกล่าว นอกจากหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาหรือศาลจะต้องเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากรัฐมีผลประโยชน์โดยตรงในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการต้องบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อความสงบสุขของสังคม ในคดีอาญานักกฎหมายในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil law system) จึงมองว่าจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบไต่สวนโดยที่ผู้พิพากษาจะต้องมีบทบาทสำคัญ (active role) ในการดำเนินคดีทางอาญา ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกันกับเหตุผลที่ใช้ในการ ดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา ปกครอง บทบาทของตุลาการในคดีปกครองซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าวจะไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่คู่ความหรือคู่กรณียื่นหรือเสนอต่อศาลเท่านั้น

ทั้งนี้ ด้วยอาศัยหลักแนวคิดดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า คดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีประเภทที่ผู้ก่อมลพิษหรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ

สิ่งแวดล้อมมีทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกิดจากการอนุมัติ อนุญาต การละเลย การปฏิบัติหน้าที่หรือฝ่าฝืนต่อกฎหมาย และการละเมิดที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศมลภาวะหรือมลพิษต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมอันเป็นประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่าง ๆ ลดความอุดมสมบูรณ์ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพน้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ มลพิษของเสียง และมลพิษจากขยะมูลฝอย ก๊าซจากความแออัดแอ้ง อุทกภัย วาตภัย และภาวะโลกร้อน รวมทั้งสุขภาพอนามัยของประชาชนซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนในวงกว้างซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมข้างต้นจักก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่ประเทศและประชาชนควบคู่กันไป ซึ่งศาลยุติธรรม (ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อม) รับผิดชอบคดีที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบแพ่งและทางอาญาในคดีความรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การนำระบบไต่สวนมาใช้แสวงหาข้อเท็จจริงในคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรมย่อมจะก่อให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจที่จะประวิงคดีได้ และทำให้คดีได้ข้อเท็จจริงที่รอบด้านครบถ้วน ซึ่งศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการสืบพยานและรับฟังข้อเท็จจริง ศาลไม่ผูกพันกับข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างโดยสามารถที่จะรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดในการนำมาลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องได้ ประกอบกับตามระบบไต่สวน (Inquisitorial System) จะไม่มี

³ ศาลปกครอง, (ม.ป.ป.), กระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน, สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2558, จาก http://www.admncourt.go.th/00_web/02_kadee/02_procedure/02_proc02.htm

บทตัดพยาน และจะไม่คำนึงถึงหลักการการพิสูจน์ จึงมิได้เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานมากนัก โดยมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะรับฟังพยานหลักฐานทั้งปวง ซึ่งการพิจารณาชั้นนำหน้าพยานหลักฐานของศาลนั้น ถ้ามีพยานหลักฐานอันรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดถึงโทษจำเลยได้ ไม่มีหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลยในคดีอาญา และพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยที่นำเข้ามาสืบ ศาลก็สามารถนำมาลงโทษจำเลยได้ การสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ จึงไม่น่าจะมีได้ เพราะถ้าศาลสงสัยก็จะต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดให้สิ้นสงสัยเสียก่อน โดยอาจทำการไต่สวนหาหรือสอบสวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร หรือนอกเหนือจากที่คู่ความได้นำสืบมาแล้ว รวมทั้งการเรียกพยานหลักฐานเข้าสืบนอกเหนือจากที่คู่ความนำมาแสดง เช่น กรณีพยานบุคคลหรือพยานเอกสารที่ไม่มีในบัญชีระบุพยาน เป็นต้น ถ้าค้นหาความจริงจนถึงที่สุดแล้ว เมื่อปรากฏว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอก็ต้องพิพากษายกฟ้องจำเลยไป ตามหลักห้ามศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) จะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักในการรับฟังความทุกฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย การพิจารณาที่กระทำโดยเปิดเผย สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ดีด้วยคำชี้แจงของจำเลยคนอื่นในคดีเดียวกัน ศาลสามารถรับฟังถ้อยคำของจำเลยอีกคนหนึ่ง ในคดีเดียวกันเพื่อลงโทษจำเลยอีกคนหนึ่งได้

โดยไม่จำเป็นต้องแยกฟ้องผู้ร่วมกระทำความผิดไปอีกต่างหาก หรือไม่จำเป็นต้องกันผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันไว้เป็นพยาน รวมทั้งคำให้การหรือถ้อยคำเบิกความของจำเลยก็สามารถนำมาใช้ลงโทษจำเลยได้อีกด้วย นอกจากนี้ศาลยังรับฟังพยานบอกเล่าหรือพยานชั้นสองนี้ได้ เพราะระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) โดยศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการรับฟังพยานได้อย่างเต็มที่ อันแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ตามระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ที่ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน⁴ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ตาม “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) หรือระบบสอบสวน โจทก์ไม่ว่าจะเป็นคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์และคดีราษฎรเป็นโจทก์ มีบทบาทภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยน้อยกว่าในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เนื่องจากคู่ความในการต่อสู้คดีจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณา ระหว่างศาลกับจำเลยเป็นหลักสำคัญ โดยในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) จะไม่คำนึงถึงผู้ใดจะกล่าวหา หรือผู้ใดมีเจตนาที่นำสืบ เพราะศาลไม่จำเป็นต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานและพยานหลักฐานของคู่ความ ซึ่งถือว่าพยานทั้งหมดที่คู่ความนำมาสืบนั้นเป็นพยานหลักฐานของศาลทั้งสิ้น ทำให้ลดภาระของประชาชน ในกรณีคดีราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งในการแสวงหาพยานหลักฐานที่มักอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่จำเลยเคยบังคับบัญชาอยู่นั้นจะสามารถใช้อำนาจของตนขู่เชิญ บังคับพยานบุคคล อันทำให้เสียหายซึ่งพยานหลักฐานหรือไปยุ่งเหยิงกับพยาน

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 232.

หลักฐานอื่นได้โดยง่าย อันเป็นการยากที่ราษฎร ซึ่งเป็นโจทก์จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ อีกทั้งในกรณีที่จำเลยกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ได้มีการไกล่เกลี่ยกัน จนราษฎรที่เป็นโจทก์ได้รับชดใช้ความเสียหายจนเป็นที่พอใจแล้วก็จะทำการถอนฟ้อง ซึ่งศาลยุติธรรมในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นั้นไม่สามารถดำเนินการอื่นใดได้อีก นอกเสียจากการจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นจำเลยในคดีหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของกระบวนการยุติธรรมอันเป็นช่องว่างของกฎหมาย และแม้จะเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดินก็ตาม

ปัญหาการพิจารณาค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และศาลอุทธรณ์ ได้ยึดแนวหลักเกณฑ์ที่ผู้ยื่นคำขอจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ตามพระราชบัญญัตินี้ว่า “จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด”⁵

ผู้เขียนมีความเห็นว่า โดยที่ประเทศไทยใช้ “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) จึงมีหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย ดังนั้น เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยโดยอาศัยหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยในจำเลย (in dubio pro reo) จำเลยก็จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต่างจาก “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) ไม่มีหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยในจำเลย (in dubio pro reo) เหมือนดังในระบบกล่าวหาในคดีอาญาทั่วไปของศาลยุติธรรม ศาลในระบบไต่สวนจึงพิพากษาได้เพียงว่า “จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือมีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง เนื่องจากจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดเท่านั้น” ดังนั้น จำเลยจึงมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ตามแนวหลักเกณฑ์คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนฯ และศาลอุทธรณ์ ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยนำระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม จักทำให้จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ อันแตกต่างกับระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ที่ประเทศไทยเราใช้พิจารณาคดีอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในทางแพ่งของศาลยุติธรรม ซึ่งข้อพิพาทการดำเนินคดีแพ่งส่วนใหญ่เป็นการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายในชีวิต สุขภาพอนามัยหรือทรัพย์สินที่ได้รับ

⁵ สมชาย หอมลออ, (27 กุมภาพันธ์ 2554), บทความ: “ปัญหาการพิจารณาค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” มูลนิธิผสานวัฒนธรรม, สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2559, จาก <https://voicefromthais.wordpress.com/2011/05/17/บทความ-ปัญหาการพิจารณา/>

ผลกระทบจากการกระทำของจำเลย เช่น การฟ้องคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ในส่วนของค่าเสียหายในอนาคตเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนและฝ่ายผู้เสียหายก็ยากที่จะพิสูจน์ความเสียหายได้จริง เนื่องจากผลกระทบด้านโรคร้ายบางอย่างต้องใช้ระยะเวลาติดตามผล ประกอบกับขาดผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นต่อศาล เช่น ผู้เสียหายจะมีโอกาสเป็นโรคมะเร็งหรือไม่ เป็นต้น เนื่องจากคู่ความและทนายความมักขาดความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งหากมีข้อคดีสำคัญผู้เชี่ยวชาญมักไม่ให้ความร่วมมือในการมาเป็นพยานของฝ่ายตนเพราะเสียเวลา ระบบกล่าวหาของศาลยุติธรรมในปัจจุบันจึงอาจไม่เหมาะสมกับลักษณะของคดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งหากนำระบบไต่สวนมาใช้แสวงหาข้อเท็จจริงในคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาผู้วินิจฉัยคดีจะมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองเพิ่มเติมโดยอิสระ และสามารถใช้อดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงด้วยสามารถเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นด้วยตนเอง

การพิจารณาคดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ระบบศาลยุติธรรม ซึ่งเน้นการใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ที่แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เปิดช่องบ้างให้ศาลยุติธรรมสามารถใช้ดุลพินิจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ก็ไม่มีเครื่องมือรองรับการทำงาน

ของศาลยุติธรรม ทำให้ศาลยุติธรรมยังคงยึดติดกับระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อย ในกระบวนการพิจารณาคดี การในการแสวงหาและพิสูจน์ความจริงโดยหลักจึงยังคงเป็นของคู่ความ โอกาสของคู่ความในการนำข้อเท็จจริงเข้าสู่ศาลอาจถูกจำกัด การเดินเผชิญสืบของศาลยุติธรรมมีน้อยมากและทำให้คู่ความซึ่งมีทุนทรัพย์จำนวนมากสามารถว่าจ้างทนายความและแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งได้เปรียบคู่ความซึ่งเป็นประชาชนทั่วไป และส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้มีฐานะยากจน และด้วยโอกาสในการต่อสู้คดี ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุความเสียหายและการคิดค่าเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม อันเป็นปัญหาสำคัญของศาลยุติธรรม ประกอบกับปัจจุบันระบบศาลยุติธรรมของไทยยังไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะจึงทำให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า คดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนับวันจะมีความสลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลยุติธรรมเข้ามามีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงมากขึ้น ด้วยการใช้ระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) เพื่อพัฒนามาตรฐานผู้พิพากษาให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมในการใช้ดุลพินิจที่ต้องตัดสินคดี โดยเฉพาะปัญหาการขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ การแพทย์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะศาลสามารถจัดทำระบบข้อมูลพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในการที่จะเรียกมาช่วยศาลในการสนับสนุนข้อมูลหรือพิสูจน์

ความจริง

การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีอยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาเพียงผู้เดียวในองค์คณะเป็นสำคัญนั้น ทั้งนี้แม้ว่าศาลยุติธรรมของไทยจะมีรูปแบบขององค์คณะในการพิจารณาและพิพากษาคดี แต่ทว่าในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษาซึ่งร่วมเป็นองค์คณะมักวางตนนิ่งเฉยและปล่อยให้เป็นที่ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาและพิพากษาคดีตัดสินคดี โดยปรากฏว่าแม้จะมีอำนาจในการความเห็นแย้งในสำนวน แต่ผู้พิพากษาซึ่งร่วมเป็นองค์คณะกลับไม่เคยความเห็นแย้งจนนำมาสู่การพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นของศาลอุทธรณ์ อันเป็นเหตุมาสงสัยว่าเหตุใดผู้พิพากษาซึ่งร่วมเป็นองค์คณะจึงไม่เคยมีความเห็นแย้งในสำนวนคดีเลย อันแสดงให้เห็นได้ว่ารูปแบบขององค์คณะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมของศาลชั้นต้นในปัจจุบันไม่มีการตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจหน้าที่กันแต่อย่างใด คู่ความจึงมักไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เนื่องจากมองว่าศาลชั้นต้นใช้อำนาจและดุลพินิจตามอำเภอใจ โดยหวังพึ่งความเป็นธรรมจากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงมีความน่าเชื่อถือเนื่องจากมีประสบการณ์ในการทำงานที่มากกว่า อันเป็นเหตุให้คดีไม่ยุติได้โดยง่ายตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทั้งปรากฏว่าศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามักมีการตัดสินคดีโดยไม่สอดคล้องกับศาลชั้นต้น ดังนั้น จึงมักถูกมองว่าการทำหน้าที่

ของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในการพิจารณาและการพิพากษาคดีนั้น มิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจหรือมีอคติต่อจำเลยได้โดยง่าย เนื่องจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาและเผชิญหน้ากับตัวจำเลยโดยตรง ดังนั้น หากจักนำวิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมนั้น ซึ่งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นจะต้องลดตัวลงมาทำหน้าที่เป็นทนายความด้วยตนเองโดยจำเลยกับผู้พิพากษาจะเป็นคู่ความกันโดยตรง และไม่มีหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลยพยานจำเลย สามารถนำมาลงโทษจำเลยได้ จำเลยตกเป็นฝ่ายถูกกระทำในทางคดี และจำเลยอาจไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้เต็มที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับจำเลยได้ เนื่องจากผู้พิพากษานั้นก็เป็นเพียงมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาที่หากมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนได้เป็นผู้ไต่สวนมาด้วยตนเองขึ้นมาโดยปราศจากการถ่วงดุลในกระบวนการแสวงหาความจริงกับการพิพากษาคดี โอกาสที่จำเลยจะหลุดพ้นจากคดีที่ตนถูกกล่าวหาจึงอาจเป็นไปได้ยาก⁶

อนึ่ง ในความเห็นผู้เขียนแล้ว มองว่า ตามระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ของศาลยุติธรรม (Court of justice) ของไทย ทำให้ผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ทำหน้าที่เป็นผู้ซักความถาพยานมาตั้งแต่ต้น ซึ่งตามหลักการของระบบไต่สวนนั้น ศาลจะต้องทำหน้าที่โดยเป็นทั้งทนายโจทก์และทนายจำเลยไปด้วยกัน การที่จะ

⁶ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, (24 มิถุนายน 2007), วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1110>

ให้ผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ซักถามพยานด้วยตนเอง คล้ายกับการทำหน้าที่เป็นทนายความ ซึ่งในการซักถามพยานอาจจะทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์เหมือนดั่งเช่นพนักงานอัยการและทนายความอาชีพ ทั้งนี้ ผู้พิพากษาอาจประสบปัญหาในการที่พยานเบิกความเท็จหรือพยายามบายเบี่ยงการเบิกความในข้อเท็จจริงหรือสอบถามพยานของฝ่ายจำเลยซึ่งมิได้เป็นประโยชน์แก่จำเลย และอาจถูกมองว่าผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นฝ่ายโจทก์หรือเป็นฝ่ายพนักงานอัยการในการที่จะซักถามพยานในการที่พิสูจน์ความผิดของจำเลย มากกว่าค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย สืบเนื่องจากผู้พิพากษากับจำเลยจะต้องเป็นคู่ความในคดีกันโดยตรง อีกทั้งในการซักความของผู้พิพากษาก็อาจขาดเทคนิคในการค้นหาความจริงจากพยานก็เป็นได้ ทั้งนี้ เหตุดังกล่าวคงเป็นเพียงปัญหาในระยะแรกเริ่มของการนำวิธีแสวงหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มาใช้ในคดีแพ่งและคดีอาญาของศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมเท่านั้น เนื่องจากเมื่อผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาได้รับการฝึกอบรมให้ทำหน้าที่เป็นผู้ซักความพยานจากสถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการ ประกอบกับวิธีการทำงานที่ใช้ระบบไต่สวนหรือระบบสอบสวนเพิ่มขึ้นในการปฏิบัติของผู้พิพากษา ก็จะเพิ่มพูนความรู้และทักษะดังพนักงานอัยการและทนายความอาชีพได้เช่นเดียวกัน

■ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมีการใช้ระบบกล่าวหาสำหรับคดีแพ่งและคดีอาญาในศาลยุติธรรม ยกเว้นศาลฎีกาแผนกคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ใช้ระบบไต่สวน) และมีการใช้ระบบไต่สวนในคดีที่ใช้อำนาจตามกฎหมายมหาชนในศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันเป็นกระบวนการยุติธรรมระบบผสมตามความเหมาะสมกับพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้พิพากษาในปี พ.ศ.2504 เพื่อให้เห็นสัจธรรมและเป็นแนวทางในการทำงานด้านกระบวนการยุติธรรมที่ว่า “อย่าใช้กฎหมายรักษากฎหมาย แต่จงใช้กฎหมายรักษาความเป็นธรรม”⁷

ดังนั้น คดีสิ่งแวดล้อมมีลักษณะคดีแตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว และเทคโนโลยี จึงย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านมลพิษ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การบุกรุกธรรมชาติ การเบียดเบียนและทำลายชีวิตสัตว์ อันเป็นการทำลาย

⁷ สถาบันวิจัยและพัฒนาคดี, สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา (มทิดล), มูลนิธิชุมชนไทย และคณะนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์, (ม.ป.ป.), ความยุติธรรมตามตัวอักษรกับความเป็นธรรมตามความเป็นจริง, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.recofctc.org/node/46644>

สิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้น รัฐจึงต้องมีกฎหมายที่ดี สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้เขียน จึงเห็นด้วยที่จะใช้ระบบไต่สวนมาแสวงหา ข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมใน ศาลยุติธรรมพร้อมไปกับการพัฒนาประเทศ เนื่องจากมีประสิทธิภาพในแสวงหาข้อเท็จจริง และได้ข้อความจริงในการพิจารณาพิพากษา และการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ผู้เสียหาย ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านมีฐานะยากจนที่ไม่มี ความรู้และกลุ่มคนเหล่านี้เองที่มักถูกเจ้าหน้าที่ รัฐหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เอาไรต์เอาเปรียบ ทั้งยังเป็นผู้ด้อยโอกาสที่จะ เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และหากต้องการ แสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อสิ่งแวดล้อม ย่อมยากที่จะได้รับความร่วมมือ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมผู้กระทำความผิด จึงเป็น เหตุให้ศาลยกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้กับเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมผู้เป็นจำเลยใน คดีอาญา และคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ ซึ่งด้อยโอกาสในกระบวนการยุติธรรมไม่มี ความสามารถเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่า ข้อเท็จจริงเป็นดังที่ตนกล่าวอ้างหรือโต้แย้ง โดยที่ปรากฏความเสียหายอย่างชัดแจ้งใน คดีแพ่ง ทั้งที่ข้อเท็จจริงยังมิได้รับการแสวงหา มาแสดงอย่างครบถ้วนให้ศาลและคู่ความสัน ความสงสัย จึงทำให้กระบวนการยุติธรรม ไม่ชัดเจนและนำไปสู่ความน่าเชื่อถือศรัทธาของ ประชาชน ตามคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรม ตามตัวอักษรขัดแย้งกับความเป็นธรรมตาม ความเป็นจริง” อีกทั้งกรณีจำเลยอาจไม่ได้รับ

ความเป็นธรรมจากการกลั่นแกล้งใส่ความกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการหรือประกอบ กิจการที่เป็นการแข่งขันทางการค้า ซึ่งในชั้น พิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ตามระบบกล่าวหา อาจมีข้อบกพร่องในการแสวงหาพยานหลักฐาน ขี้แฉข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน หรือมีความยุ่งยากที่จะได้รับความร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือประชาชน หรือองค์กร อิสระหรือองค์การเอกชนซึ่งเป็นฝ่ายปฏิบัติกับ ตน ซึ่งในการพิจารณาคดีตามระบบไต่สวนศาล สามารถดำเนินการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อพิสูจน์ความเป็นจริง ตามคำร้องขอของจำเลยในการดำเนินคดี โดยไม่ผูกมัดกับเหตุผลหรือพยานหลักฐาน ที่ปรากฏในคำฟ้องให้ดำเนินคดี หรือในการ ไต่สวนหรือความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือ ในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ

สำหรับการนำระบบไต่สวนมาใช้แทนระบบ กล่าวหาในคดีอาญาและคดีแพ่งของศาล ยุติธรรมไทยทั้งหมดนั้น ผู้เขียนไม่เห็นพ้องด้วย เนื่องจากประเทศไทยเคยชินกับการใช้ระบบ กล่าวหามานานนับตั้งแต่สมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ผ่านวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน ทั้งในปัจจุบันนี้ไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดในโลก ที่จะมุ่งใช้ระบบวิธีพิจารณาความระบบใด ระบบหนึ่งแต่เพียงระบบเดียว และการที่จะให้ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมมาทำหน้าที่เป็น ทนายความเสียเองในการซักถามพยานนั้น อาจจะ ทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ดังทนายความอาชีพ ในกรณีพยานเบิกความเท็จหรือพยายาม บ้ายเบี่ยงการเบิกความในข้อเท็จจริงหรือกลับคำ ให้การ และในการซักความของผู้พิพากษาก็มัก ขาดเทคนิคในการค้นหาความจริงจากพยาน เป็นต้น ดังนั้นระบบกล่าวหาในปัจจุบันจึงยังคง

ใช้ได้อยู่ในศาลยุติธรรม แต่ควรนำระบบไต่สวนมาใช้เฉพาะกรณีที่ความผิดนั้นกระทบกับประโยชน์สาธารณะ หรือกรณีมีความต่างกันมากในเรื่องของสถานะความได้เปรียบเสียเปรียบของคู่ความ ดังเช่น การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การดำเนินคดีของศาลปกครอง หรือกรณีพิพาทระหว่างราษฎรหรือเอกชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ตามที่ผู้เขียนนำเสนอหัวข้อการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม อันถือได้ว่า กระบวนการในศาลยุติธรรมได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น การก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ถือว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นมรดกของชาติ ความมั่นคงของชาติ และระบบนิเวศของโลก ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีความสมบูรณ์และทันกับสถานการณ์บ้านเมืองสอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติในระดับโลกในเวทีประชาคมโลก⁸

■ ข้อเสนอแนะ

1. การค้นหาความจริงให้มีความสำคัญในเนื้อหาของคดี ไม่ควรเน้นรูปแบบของเอกสาร โดยศาลสามารถนำบุคคลผู้เชี่ยวชาญหรือ

องค์กรภายนอกที่มีความเป็นกลางที่ไม่ใช่คู่ความมาแสดงความเห็นทางวิชาการเพื่อช่วยศาลและคู่ความทุกฝ่ายในการค้นหาความจริงแห่งคดีต่อศาลได้โดยตรง และศาลนำไปประกอบคำวินิจฉัยได้

2. ในคดีอาญาศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้จะต้องรับฟังว่าจำเลยได้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย โดยบัญญัติโดยชัดแจ้งในร่างพระราชบัญญัติ หากไม่ได้บัญญัติให้ชัดแจ้ง อาจมีปัญหาการตีความว่าในระบบไต่สวนจะนำบทบัญญัติมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้ได้หรือไม่ ดังนั้นควรที่จะบัญญัติให้ชัดว่าในระบบไต่สวนคดีอาญาล้างแวดล้อมไม่ให้มีการยกประโยชน์แห่งความสงสัยมาใช้

3. กำหนดการแยกองค์คณะผู้พิพากษาผู้พิจารณาและองค์คณะผู้ชี้ขาดออกจากกัน โดยจะมีผู้พิพากษาสองชุด คือ ชุดแรกทำหน้าที่สืบพยาน แสวงหาข้อเท็จจริง โดยจะทำบันทึกสรุปเป็นลายลักษณ์อักษร และชุดที่สองทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาจากชุดแรกแล้ว โดยผู้พิพากษาชุดหลังจะฟังคำแถลงการณ์ของคู่ความแล้วตัดสินคดี⁹ และจะได้ส่วนพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกไม่ได้

4. การทำคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น ให้ผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคนทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือ โดยมีเหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและ

⁸ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน, (ม.ป.ป.), *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำนโยบายและแผนงาน 15 ปี ด้านการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคพลังงานของประเทศไทย*, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.eppo.go.th/ccep/kyoto.html>

⁹ ประพันธ์ ทรัพย์แสง, (2548), *การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ, หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexresert.php?page=14>

ข้อกฎหมาย มิใช่เพียงร่วมลงนามตั้งคดีอาญา และคดีแพ่งปกติทั่วไปและความเห็นในการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษา ทุกคนให้เปิดเผยตามวิธีการที่ประธานศาลฎีกา กำหนด เมื่อมีคำพิพากษาดำเนินการกรณีมีการอุทธรณ์ให้คดีอยู่ในชั้นศาลอุทธรณ์โดยคดีต้องห้ามฎีกา กรณีองค์คณะของศาลชั้นต้นมีคำพิพากษายกแย้งกัน ให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดคำพิพากษา และถือเป็นคดีไม่ต้องห้ามฎีกา ทั้งนี้ เพื่อให้คดีเสร็จสิ้นและแสดงให้เห็นประชาชนทราบถึงความผิดหรือบริสุทธิ์ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวดเร็วและเป็นธรรม อันเป็นการปรามผู้กระทำความผิดให้เกรงกลัวต่อการกระทำ เนื่องจากเห็นผลโดยเร็ว

5. ควรปรับปรุงระบบบันทึกคำคู่ความ และการสรุปข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยในการสืบพยานของศาลควรบันทึกโดยเครื่องบันทึกภาพและเสียง (บันทึกวีซีดี, ดีวีดี) และเครื่องบันทึกเสียง ดังเช่นการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งทำให้การพิจารณาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว และการถอดข้อความที่พยานเบิกความตามที่บันทึกไว้ในภายหลัง โดยทำสรุปข้อเท็จจริงจากการรับฟังพยานหลักฐานส่งให้องค์คณะผู้ชี้ขาด รวมทั้งส่งให้คู่ความเพื่อให้โอกาสโต้แย้งสรุปข้อเท็จจริงดังกล่าว โดยการทำเป็นค่าแถลงการณ์ปิดคดี

6. ความสำคัญของผู้ใช้กฎหมายเท่าเทียมกันกับตัวบทกฎหมาย หากรัฐมีกฎหมายที่ดี แต่นักกฎหมายขาดความรู้ ความเข้าใจหรือความเชี่ยวชาญ กฎหมายที่ดีจะกลายเป็นกฎหมายที่ไม่ดี จึงควรกำหนดให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานรัฐหรือนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมสาขาต่างๆ เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ วิศวกร แพทย์ พยาบาล เกษตรกร นักบรรณารักษศาสตร์ นักผังเมือง ผู้เชี่ยวชาญด้านแผนที่ทางอากาศ ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อม ประการอื่นตามที่ประธานศาลฎีกากำหนด ร่วมเป็นองค์คณะผู้พิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม ดังศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น อันเป็นศาลชั้นต้นที่ใช้วิธีพิจารณาพิเศษโดยผู้พิพากษาศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษจะเป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะ และมีบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ผู้พิพากษาแต่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานรัฐ และนักวิชาการให้มีความเป็นวิชาชีพ เป็นนักสิ่งแวดล้อม (Environmentalism) ภายในกำกับของศาลยุติธรรม และเป็นการพัฒนาการใช้และการตีความกฎหมายสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสอดคล้องไปกับการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและยั่งยืน และองค์คณะจะต้องไม่มีอคติและเชื่อว่าจำเลยมีความผิด โดยยังคงยึดหลักในการรับฟังความทุกฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ตามหลักของระบบกล่าวหา¹⁰

¹⁰ อรรถพล ใหญ่สว่าง, (เมษายน – มิถุนายน 2557), “หลักนิติธรรม,” วารสารอัยการ, 27(271), 43.

7. ควรกำหนดให้คำพิพากษาของศาลยุติธรรมในคดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาถึงที่สุดที่ชั้นศาลอุทธรณ์เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญาเสพติด¹¹ และให้ศาลฎีกาพิจารณานุญาตให้ฎีกาได้เฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลปกครอง แผนกคดีสิ่งแวดล้อม^{12,13} เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงควรต้องได้รับการพิจารณาคดีและเห็นผลคำตัดสินที่รวดเร็วทันที่ที่เกิดความเสียหายจากการทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษเพื่อป้องกันผู้กระทำความผิดให้เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมและประโยชน์สาธารณะ ซึ่งด้วย “ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือความ อยุติธรรม: Justice delayed is justice denied”

8. ในขณะนี้ได้มีการจัดตั้งแผนกสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกาและต่อมาได้มีการขยายแผนกคดีสิ่งแวดล้อมไปยังศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้งหมดแล้ว โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษรวม 24 ฉบับ

แต่ในระดับศาลชั้นต้นของศาลยุติธรรมนั้นผู้พิพากษาที่เป็นผู้วินิจฉัยคดีมิใช่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม (Specialist) แต่เป็นเพียงผู้ซึ่งมีคุณสมบัติและความรู้ทางกฎหมายเป็นการทั่วไป (Generalist) เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น จึงควรกำหนดให้มีการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในศาลชั้นต้นทุกแห่ง ทั้งนี้เพื่อศาลยุติธรรมจักได้มีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในเรื่องของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ และควรกำหนดให้ ผู้พิพากษาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมได้รับการยกเว้นเงื่อนไขการโยกย้ายตามวาระที่กำหนดในระบบปกติ เนื่องจาก การปรับปรุงเรื่องการโยกย้ายผู้พิพากษา (Circulation of Judges) ไปศาลอื่นย่อมมีส่วนช่วยพัฒนาระบบคดีสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน¹⁴ และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธารณชนว่าคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษดังเช่นศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน¹⁵

9. สนับสนุนวิธีการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีด้วยการไกล่เกลี่ยในศาลซึ่งมีผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะดังเช่นศาลสิ่งแวดล้อมของประเทศนิวซีแลนด์ เป็นต้น อันจะทำให้บทบาทของศาลยุติธรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นประโยชน์ และ

¹¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญาเสพติด พ.ศ.2550, มาตรา 18.

¹² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญาเสพติด พ.ศ.2550, มาตรา 19.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 249.

¹⁴ สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, (14 ธันวาคม 2006), “ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอว่าด้วยการมีศาลใหม่ “ศาลสิ่งแวดล้อม”, สถาบันวิจัยและพัฒนาคดี สำนักงานศาลยุติธรรม, สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2559, จาก <http://prachatai.com/journal/2006/12/10914>

¹⁵ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, (19 สิงหาคม 2009), บทบาทของศาลยุติธรรมกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม (The Role of the Court of Justice and the Environmental Law), สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2559, จาก <https://www.dlo.co.th/node/252>

ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าบทบาทของศาลยุติธรรมในปัจจุบันที่ถูกมองว่า มีบทบาทเพียงการลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น¹⁶

10. จัดทำบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน เช่นเดียวกับการพิจารณาคดีแรงงาน คดีเยาวชนและครอบครัว คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และคดีล้มละลาย ซึ่งมีวิธีพิจารณาความบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลแตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป เป็นต้น โดยกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีอาญาและคดีแพ่งตามระบบไต่สวน เช่นเดียวกันกับวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากคดีทางสิ่งแวดล้อมมีลักษณะคดีที่แตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป อันเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ต่อสังคมโดยรวม กระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั่วไป ป่าไม้ อากาศ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมถึงผลกระทบทางด้านการลงทุน เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ลดภาระของประชาชนในการพิสูจน์และแสวงหาข้อเท็จจริง และสร้างความสมดุลกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน หากยังคงนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ในคดีทางสิ่งแวดล้อมก็จะทำให้การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมล่าช้า ไม่สะดวก และไม่ประหยัด

และไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและสังคม¹⁷

11. แกไขบทบัญญัติของกฎหมายด้วยการนำเอาทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Theory) มาใช้ควบคู่ไปกับหลักความรับผิดชอบเคร่งครัด (Strict Liability) ในคดีสิ่งแวดล้อมที่โจทก์ฟ้องคดีเพื่อให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายในทางแพ่ง เพื่อลดภาระการพิสูจน์ของผู้ได้รับความเสียหายด้วยการผลักภาระการพิสูจน์ให้ตกอยู่กับเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหายว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ เกิดจากสาเหตุอื่นที่น่าเชื่อถือมากกว่าเกิดจากการกระทำของตน ในกรณีเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ พิสูจน์ไม่ได้ก็จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อบรรเทาปัญหาเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ของโจทก์¹⁸ อันทำให้ผู้ก่อปัญหามลภาวะหรือมลพิษต้องเป็นผู้จ่ายตามหลัก “Polluter Pays Principle : PPP” อย่างแท้จริง และทำให้ผู้ลงทุนไม่กล้าสร้างความเสียหายหรือมีความระมัดระวังมากขึ้นต่อการก่อให้เกิดความเสียหายกับสิ่งแวดล้อม

12. กรณีหากมีแนวทางเป็นไปได้ผู้เขียนมีความเห็นว่าศาลยุติธรรมควรนำเสนอรัฐบาลเพื่อจัดตั้งศาลคดีสิ่งแวดล้อม เป็นศาลชั้นอุทธรณ์เพื่อพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งในศาลยุติธรรม โดยใช้วิธีพิจารณาคดีอาญา และคดีแพ่งตามระบบไต่สวน เช่นเดียวกันกับวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกา

¹⁶ เรืองเดียวกัน, 17.

¹⁷ สันติชัย เหล่าสันติสุข, (ม.ป.ป.), ความรับผิดชอบของผู้อนุมัติทางสิ่งแวดล้อม, สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2559, จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/mtext/article/422981.pdf>

¹⁸ เรืองเดียวกัน, 19.

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันเป็นการพัฒนาองค์กรศาลและผู้พิพากษา ให้มีความรู้หรือความชำนาญเฉพาะด้าน คดีสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ นอกเหนือจาก บทกฎหมายอื่น ดังเช่น คดีทรัพย์สินทางปัญญา คดีการค้าระหว่างประเทศ คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีล้มละลาย คดีสิ่งแวดล้อม และคดี ยาเสพติด เป็นต้น ทั้งสอดคล้องกับอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) และ พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) ดังกล่าวด้วย และแสดงให้เห็นนาชาติเห็นถึงการให้ความสำคัญ ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในภาครัฐของประเทศไทย รวมทั้งเป็นการป้องปรามผู้ประกอบการ โรงงาน อุตสาหกรรม และนายทุนที่มุ่งเน้นเพียงตักตวง ประโยชน์และผลกำไรที่คิดจะกระทำความผิด ให้เกรงกลัวต่อผลทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ก่อนที่ประเทศไทยจะไม่หลงเหลือ สิ่งแวดล้อมที่ดีให้ชนรุ่นต่อไป ประกอบกับ มีแนวโน้มว่ารัฐที่ทำลายสิ่งแวดล้อมจะถูก มาตรการระหว่างประเทศทางด้านสิ่งแวดล้อม ในการคว่ำบาตรสินค้า และรัฐประเทศไทยที่ พยายามรักษาสิ่งแวดล้อมก็จะได้รับการสนับสนุน ทางการค้าในระดับนานาชาติ

■ บรรณานุกรม

ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, (24 มิถุนายน 2007), **วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง**, สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.pub-law.net/publaw/>

[view.aspx?id=1110](http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1110)

ประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2548). **การค้นหาคำความจริง ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง : แนวทางปัญหาสู่ ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ**. หลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexresert.php?page=14>

ศาลปกครอง. (ม.ป.ป.). **กระบวนการพิจารณาแบบ ไต่สวน**. สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2558, จาก http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_procedure/02_proc02.htm

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์, สถาบันสิทธิมนุษยชน และสันติศึกษา (มทิดล), มูลนิธิชุมชนไทย และคณะนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์. (ม.ป.ป.). **ความยุติธรรมตามตัวอักษรกับความเป็นธรรม ตามความเป็นจริง**. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.recoftc.org/node/46644>

สันติชัย เหล่าสันติสุข. (ม.ป.ป.). **ความรับผิดชอบเพื่อ ละเมิดของผู้ก่อมลพิษทางสิ่งแวดล้อม**. สืบค้น เมื่อ 9 มกราคม 2559, จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/mtext/article/422981.pdf>

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวง พลังงาน. (ม.ป.ป.). **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ นโยบายและแผนงาน 15 ปี ด้านการลดการ ปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคพลังงาน ของประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.eppo.go.th/ccep/kyoto.html>